

PRAVO VJEROVNIKA
NA ZATEZNE KAMATE NA PARNIČNI TROŠAK
(Drukčiji pogled na odredbu čl. 20.a, st. 2. Zakona o izvršnom postupku)¹

Autor prikazuje različita tumačenja, u sudskoj praksi, čl. 20. st. 2. Zakona o izvršnom postupku i iznosi argumente za tezu da stranka nije ovlaštena već u parnici zahtijevate kamate na dosuđeni iznos parničnog troška.

Odredba čl. 20.a. st. 2. ZIP-a² izazvala je u praksi sudova različita tumačenja, a iz njezina sadržaja proizašlo je mnoštvo pitanja na koja sudska praksa za sada nema jedinstveni odgovor.

Navedena odredba glasi: «Ako su u izvršnoj ispravi određeni i troškovi postupka, sud će, na prijedlog vjerovnika, rješenjem odrediti naplatu zatezne kamate, na iznos određenih troškova po propisanoj stopi od dana donošenja izvršne isprave do naplate.»

Jedno od ključnih pitanja jest: Daje li odredba čl. 20a, st. 2. ZIP-a mogućnost da se već u parničnom postupku, u odluci kojom se prihvaća zahtjev za naknadom parničnih troškova, dosudi i zatezna kamata na dosuđeni iznos naknade parničnog troška.

O tome je u nekoliko odluka Vrhovnog suda Hrvatske rečeno:

«Kad vjerovnik ima pravo na kamate na parnični trošak i onda kad u izvršnoj ispravi nije o kamatama odlučeno, tada ima i pravo da mu se u odluci kojom se prihvaća zahtjev za naknadu parničnog troška – kao izvršnoj ispravi, a povodom zahtjeva, prihvati i zahtjev za platež zakonskih zateznih kamata u ovom slučaju od dana stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o izvršnom postupku.»

Rev-120/91 od 20. veljače 1991. PSP 50/146

«S osnovom se u reviziji prigovara da su sudovi bez temelja otklonili tužitelju priznati već u tužbi zatražene zatezne kamate na parnične troškove. Sukladno odredbi čl. 20.a. Zakona o izvršnom postupku koji je kao propis Republike Hrvatske preuzet na temelju čl. 1. Zakona o preuzimanju Zakona o izvršnom postupku, priznato je pravo vjerovniku na zakonske zatezne kamate na parnični trošak i onda kadu izvršnoj ispravi nema odluke o platežu zakonskih zateznih kamata na parnične troškove. S obzirom na takvu dikciju zakona, dakle kad zakon daje pravo vjerovniku na zakonske zatezne kamate i kad u izvršnoj ispravi o kamatama nije odlučeno, tada prema pravnom shvaćanju ovog suda ima pravo da mu se u odluci kojom se prihvaća zahtjev za naknadu parničnog troška kao izvršnoj ispravi, a povodom zahtjeva, prihvati i zahtjev za platež zakonskih zateznih kamata.»

Rev-1336/92 od 30. rujna 1992. g.

¹ Zakon o izvršnom postupku, «Narodne novine» br. 53/91. i 91/92.

² Odredbom čl. 20a. dopunjen je prvobitni tekst ZIP-a Zakonom o izmjenama i dopunama ZIP-a iz 1990. g. (dalje: ZIDZIP).

«Po stavu ovoga suda kad zakon vjerovniku daje pravo zahtijevati kamate u izvršnom postupku i kad u izvršnoj ispravi po zahtjevu za kamate nije odlučeno (jer nije bilo zahtjeva) onda je logično zaključiti da tužitelju pripada pravo tražiti kamate već u parničnom postupku temeljem navedene zakonske odredbe.»

Rev-1802/92 od 24. studenog 1992. g.

Cilj ovog rada je upozoriti na slabosti iznesenog stajališta, osvjetliti problematiku i s druge strane ponuditi drukčije rješenje.

Autor smatra da su značenje i domašaj odredbe čl. 20a, st. 2. ZIP-a precijenjeni. Ta odredba ne daje većih mogućnosti izvan pravne situacije i mjesta na kojemu se nalazi u sklopu odredaba Zakona o izvršnom postupku te ne prelazi granice tog Zakona.

Dakle, to je shvaćanje suprotno (negativno). Odredba čl. 20.a, st. 2. ZIP-a ne daje mogućnost da se već u parničnom postupku u odluci kojom se prihvaća zahtjev za naknadu parničnog troška dosude i zatezne kamate na dosuđeni iznos naknade tog troška.

I.

Analizirajući navedene odluke, jasno je vidljivo da se obrazloženje zapravo svodi na jedan jedini argument: to je tako jer je tako navedeno odnosno tako piše u odredbi čl. 20.a, st. 2. ZIP-a. Drugim riječima, isto je rečeno u jednoj od već citiranih odluka Vrhovnog suda Hrvatske: «S obzirom na takvu dikciju zakona, dakle kad zakon daje pravo vjerovniku na zakonske kamate i kad u izvršnoj ispravi o kamatama nije odlučeno...»

Međutim, u navedenoj zakonskoj odredbi tako ne piše, odnosno dikcija zakona nije takva kakvom se pokušava prikazati, a to je jasno već iz samog teksta te zakonske odredbe.

Prvi razlog

Naime, već malo pozornijim promatranjem teksta čl. 20a., st. 2. ZIP-a lako se uočava da sama odredba polazi od činjenice kako kamate na parnični trošak nisu mogle biti određene u parničnom postupku u samoj izvršnoj ispravi kojom je naložena naknada troškova postupka. Kad bi bilo onako kako se tvrdi u citiranim odlukama, tekst te odredbe glasio bi (ili bi trebao glasiti):

«Ako su u izvršnoj ispravi određeni i troškovi postupka, a nisu određene zatezne kamate na iznos tih troškova, sud će...»

Tako bi zakon predviđao (ili bi trebao predviđati) mogućnost da takav zahtjev nije istaknut u parničnom postupku, a bilo ga je moguće osnovano postaviti.

Međutim, takvog dijela rečenice nema, što jasno znači da se u samoj toj odredbi i ne pretpostavlja mogućnost određivanja kamata na iznos parničnog troška u parničnom postupku (odnosno postupku koji je prethodio donošenju izvršne isprave – ali u ovom slučaju za potrebe rasprave razmatra se samo parnični postupak). Odredba izričito polazi od pretpostavke da zatezne kamate na trošak nisu određene u izvršnoj ispravi i ne ostavlja ni pomisao da bi moglo biti drukčije.

Drugi razlog

Bilo bi previše naivno navedeni tekst pripisati propustima pri redakciji zakonskog teksta, jer se isti zaključak izvodi i iz analize odredbe st. 1. istog članka.

Članak 20.a, st. 1. ZIP-a glasi: «Ako se nakon nastanka izvršne isprave promijenila zatezna kamata, sud će, na prijedlog vjerovnika ili dužnika, rješenjem o izvršenju odrediti naplatu zatezne kamate po izmijenjenoj stopi.»

Iz sadržaja te odredbe sasvim je jasno da ona regulira pravnu situaciju koja se temelji na činjenici nastaloj *nakon nastanka izvršne isprave*. Očito je da takva zatezna kamata nije mogla biti određena izvršnom ispravom, jer se njezina stopa promijenila nakon donošenja odluke koja predstavlja izvršnu ispravu – *a odluka u izvršnoj ispravi temelji se na činjeničnom stanju u vrijeme donošenja izvršne isprave*, pa nije ni bilo moguće predvidjeti činjenicu za koju se ne zna hoće li i kada će nastati.

Imajući na umu tehniku pisanja zakonskih odredaba te pravila sustavnosti i konzistentnosti propisa, postavljaju se pitanja: Zašto bi u st. 2. istog članka bila regulirana neka potpuno različita pravna situacija od one iz st. 1? Zar u tom slučaju takva odredba ne bi bar trebala biti u drugom članku istog zakona?

No s obzirom na notornost činjenice da je u istom članku po pravilu regulirana jedna pravna situacija, ili bar situacija koja se temelji na bitno istovrsnom činjeničnom stanju, ne vidimo razloga za iznimku u slučaju 20.a ZIP-a.

Dakle, neizbježno se nameće zaključak kako se pravna situacija iz st. 2. temelji na istovrsnoj činjeničnoj i pravnoj osnovi. To znači da je i u slučaju iz st. 2. riječ o pravnoj situaciji nastaloj na temelju činjenice koja se dogodila nakon donošenja izvršne isprave, pa nije niti mogla biti uzeta u obzir prilikom donošenja odluke.

Koja je to činjenica?

U slučaju iz st. 1. to je promjena visine stope zatezne kamate.

U slučaju iz st. 2. (dakle, našega «inkriminiranog» stavka) to je činjenica da je dužnik zakasnio s ispunjenjem obveze plaćanja naknade parničnog troška.

Ta činjenica nije mogla biti uzeta u obzir pri donošenju izvršne isprave jer dužnik tada još nije bio u zakašnjenju, niti se znalo hoće li biti.

Konačno, u to vrijeme dužnik još nije ni znao za postojanje to obveze, jer je ona nastala tek donošenjem odluke u izvršnoj ispravi, no o tome u daljnjem tekstu.

U ovoj fazi izlaganja treba dodati da već i navedene činjenice jasno potvrđuju odredbe čl. 20.a. (a time i st. 2. tog članka ZIP-a) ima značenje samo ako dođe do izvršnog postupka, a ne prelazi te granice.

II.

Sve navedene činjenice upozoravaju na nelogičnost stava koji polazi od «dikcije zakona» i na logiku koja se nameće razmatranjem samih odredaba čl. 20.a. ZIP-a.

No, i bez obzira na to potrebno je odgovoriti na bitna pitanja.

1. Bi li vjerovnik i bez postojanja odredbe čl. 20a, st. 2. ZIP-a imao pravo na kamate na parnični trošak ili ne?

2. Što novo donosi odredba čl. 20.a. st. 2. ZIP-a u tom smislu?

Sudska praksa prije donošenja ZIDZIP-a nije vjerovniku priznavala to pravo odbijajući takve zahtjeve u parnicama u kojima se odlučivalo o naknadi parničnog troška. No

izostala je šira razrada problema i razlozi su se završavali tvrdnjom kako to «nije predviđeno odredbama ZPP-a», ili kako «vjerovniku ne pripada pravo na kamate na parnični trošak».

Međutim, i tada smo smatrali (a pri tome ostajemo) da vjerovniku pripada pravo na zatezne kamate na parnični trošak, ali da se one ne mogu dosuđivati u parnicama u kojima se tek odlučuje o pravu na naknadu tog parničnog troška.

Naime, pravo na zatezne kamate na parnični trošak proizlazi iz odredbe čl. 277, st. 1. Zakona o obveznim odnosima («Narodne novine» br. 53/91, 73/91 i 3/94 – dalje: ZOO), kojim je uvedeno pravo vjerovnika na zatezne kamate, koje glasi: «Dužnik koji zakasni s ispunjenjem novčane obveze duguje pored glavnice i kamatu...»

Obveza na plaćanje naknade parničnog troška nedvojbeno je novčana obveza, pa nema razloga da se i na tu obvezu ne odnosi odredba čl. 277. st. 2. ZOO. Ta je obveza specifična jedino po tome što ne nastaje voljom stranaka, nego odlukom suda, ali to ne mijenja njezinu prirodu novčane obveze.

Pri tome je također beznačajno što u smislu odredbe čl. 35. st. 2. ZPP-a troškovi čine sporedno potraživanje jer je ta odredba prije svega, podređena potrebama parničnog postupka (utvrđivanje vrijednosti predmeta spora). Već sama odredba predviđa mogućnost da troškovi «čine glavni zahtjev» (kao i kad je riječ o kamatama, a da se ne spominje odredba čl. 279. ZOO-a). To znači da i troškovi mogu biti – glavnica.

No, odredba čl. 277, st. 1. ZOO-a ne spominje izraz glavnica, već samo izraz «novčana obveza», pa ne vidimo razloga za isključenje te novčane obveze od primjene čl. 277. st. 1. ZOO-a, jer je ona specifična samo u smislu njezina nastanka, ali se ni u čemu drugome ne razlikuje od ostalih novčanih obveza.

Na kraju bi se svatko mogao zapitati: ako je tako, koji je razlog sprječavao (i sprječava) da se primjenom te odredbe ne odrede kamate na parnični trošak u parničnom postupku u kojem se donosi odluka o naknadi parničnog troška?

Odgovor je jednostavan: obveza (novčana činidba) na plaćanje zateznih kamata još nije dospjela.

Dospjelost obveze (kad vjerovnik ima pravo tražiti ispunjenje) i zakašnjenje dužnika dva su sasvim različita pojma u sklopu odredaba ZOO-a. Međutim, za zatezne se kamate dospjelost i zakašnjenje dužnika vremenski podudaraju – obveza na plaćanje kamata dospjela je kad dužnik zakasni ispuniti novčanu obvezu.

Prema odredbi čl. 324, st. 1. ZOO-a, dužnik je u zakašnjenju kad ne ispuni obvezu u roku određenom za ispunjenje.

U konkretnom slučaju obveza je i plaćanje naknade parničnog troška pa ta obveza tek nastaje donošenjem odluke. Očito je kako dužnik ne može biti u zakašnjenju prije nego obveza i nastane, ali ni u trenutku nastanka obveze, jer se još zapravo ne zna za postojanje te obveze (naknada parničnog troška). Dakle, u vrijeme donošenja odluke o naknadi parničnog troška dužnik nije u zakašnjenju, pa ne duguje ni kamate. Do toga može doći tek kasnije – kad dužnik bude u zakašnjenju.

Stoga govorimo da u vrijeme donošenja odluke o troškovima u parničnom postupku obveza plaćanja kamata nije dospjela.

Prema odredbi čl. 326, st. 1. ZPP-a, sud može narediti tuženiku da izvrši određenu činidbu samo ako je ona dospjela do zaključenja glavne rasprave.

To je ujedno i razlog što nije dopušteno nalagati plaćanje kamata na parnični trošak već u parnici. Taj je razlog postojao prije donošenja ZIDZIP-a, a postoji i sada, jer se donošenjem odredbe čl. 20.a, st. 2. ZIP-a u tom smislu ništa ne mijenja (o tome će još biti riječi u daljnjem tekstu).

(Posebno valja dodati da je usporedba s kamatama na glavni zahtjev, koje se određuju u presudi, neumjesna jer je taj zahtjev dospio prije donošenja presude, glede naknade štete određuje se da kamate teku od presude zbog odredbe čl. 189. st. 2. ZOO-a i njezine analogne primjene na naknadu nematerijalne štete.)

Dakle, sve navedeno zapravo je odgovor na prvo bitno pitanje.

I bez postojanja odredbe čl. 20.a, st. 2. ZIP-a vjerovniku pripada pravo an kamate na dosuđeni iznos parničnog troška.

III.

Odgovor na drugo suštinsko pitanje glasi:

Donošenjem spomenute odredbe mijenja se odnosno proširuje samo mogućnost ostvarivanja tog prava. Samo je to novost.

Razvijajući dalje iznesenu tezu, smatramo da se prije stupanja na snagu ZIDZIP-a takvo potraživanje moglo ostvarivati samo u parnici posebnom tužbom (iako nam nisu poznati takvi slučajevi iz prakse, ali i to ima određene razloge). Ista je situacija postojala i u smislu promjene stope zateznih kamata nakon donošenja izvršne isprave (pravna situacija sada regulirana odredbom čl. 20.a, st. 1. ZIP-a), ali o tome postoji opsežna sudska praksa (objavljivana i u Pregledima sudske prakse).

Stupanjem na snagu odredaba čl. 20.a ZIP-a omogućeno je vjerovniku ostvarivanje prava u tom smislu u izvršnom postupku, čime je vjerovniku radi ekonomičnosti (da bi se izbjegle suvišne parnice) dana mogućnost da u izvršnom postupku ostvaruje i neka potraživanja koja nisu određena izvršnom ispravom. Samo je to smisao odredaba čl. 20.a. ZIP-a i samo je to novost što je donosi odredba čl. 20.a, st. 2. ZIP-a. Ta odredba ne navodi pravo na zateznu kamatu (ni iz st. 1, ni iz st. 2), jer je ono utemeljeno drugim propisom što smo već naveli, nego samo vjerovniku pruža mogućnost bržeg i djelotvornijeg ostvarivanja njegova prava u izvršnom postupku koji se vodi radi naplate glavnog duga (u ovom je slučaju to iznos naknade parničnog troška).

Pri tome ništa ne mijenja činjenica da je odredbom čl. 20.a, st. 2. ZIP-a određeno da se rješenjem o izvršenju određuje «naplata zatezne kamate na iznos određenih troškova po propisanoj stopi od dana donošenja izvršne isprave do naplate». Iako se u citiranim odlukama VSH upravo takva formulacija smatra temeljnim argumentom, s obzirom na sve navedeno treba samo dodati da je smisao citiranog sadržaja te odredbe (pomicanje početka toka kamata do dana donošenja izvršne isprave), slobodnije rečeno, sljedeći:

Kad dužnik već nije dobrovoljno platio dužni iznos naknade parničnog troška te je time prisilio vjerovnika da ostvari svoje pravo pokretanjem još jednog (izvršnog) postupka za naplatu tog iznosa, tada treba spriječiti obezvrjeđivanje tog iznosa, premda i na štetu načela iz odredaba čl. 324. u vezi s čl. 277, st. 1. ZOO-a (zakašnjenje dužnika). To je iznimka od tog načela te ujedno i cijena rizika što ga dužnik preuzima kad ne postupi u skladu sa sudskom odlukom, ali vrijedi samo ako dođe do izvršnog postupka.

Prema tome, takva formulacija ne mijenja bitno prirodu stvari, već čini iznimku od pravila, ali (ponavljamo) samo ako se potraživanje ostvaruje u izvršnom postupku.

IV.

S time u vezi napominjemo da se, osim pitanja o kojemu smo ovdje raspravljali, u primjeni odredbe čl. 20.a, st. 2. ZIP-a pojavljuju i druga pitanja. I kojima će se vjerojatno trebati raspravljati i drugom prilikom. No jedno je pitanje neposredno povezano s već navedenim.

Ono glasi: Postoji li mogućnost ostvarenja prava na kamate na dosuđeni iznos naknade parničnog troška u izvršnom postupku ako da je taj iznos plaćen prije pokretanja izvršnog postupka. U više odluka niži su sudovi³ izrazili pravni stav da u takvom slučaju nema izvršne isprave za provođenje izvršnog postupka, pa se tako eventualno osnovano potraživanje može ostvarivati samo posebnom tužbom u parnici. U tim se odlukama spominje i akcesorna priroda kamata, koje postaju samostalno potraživanje i mogu se izraziti u apsolutnom iznosu kad je glavno potraživanje (u ovom slučaju iznos naknade parničnog troška) isplaćeno (u obračun po čl. 313. ZOO-a ulazi samo ono što je određeno izvršnom ispravom).

No to pitanje previše proširuje problem, pa se samo spominje – bez šireg elaboriranja problema, ali lakšeg sagledavanja cjelokupne koncepcije razmatranja.

V.

Konačno reći ćemo još nešto o drugom mogućem prigovoru iznesenom razmatranju. Naime, u nekim diskusijama vođenim u pravosudnim krugovima iznesen je i prigovor «postojanja pravomoćno presuđene stvari (u mogućem izvršnom postupku)».

Nismo sasvim razumjeli taj prigovor, ali ako to znači da bi u izvršnom postupku postojala mogućnost da sud odbije prijedlog za izvršenje glede kamata na parnični trošak zato što je takav zahtjev odbijen u parnici, odgovor je u tri slijedeće rečenice.

Zahtjev u parnici bio bi odbijen zbog preuranjenosti (nije još dospio).

Kako je pri određivanju identiteta zahtjeva važno i obrazloženje (činjenična osnova), sasvim je jasno da se ne bi moglo govoriti o presuđenoj stvari.

Naime, u skladu s našom analizom u odjeljku I, u izvršnom bi se postupku zahtjev za kamatama temeljio na činjenici nastaloj nakon donošenja izvršne isprave (dužnik je došao u zakašnjenje).

VI.

Na kraju ističemo da ovo izlaganje nije polemika s odredbom čl. 20.a, st. 2. ZIP-a, već polemiziranje sa stajalištem koje predimenzionira značenje te zakonske odredbe. Ujedno želimo upozoriti da je takvo stajalište (a ne zakonska odredba) u suprotnosti s nekim načelima, a to sigurno nije bila namjera zakonodavca.

Stoga možemo još samo predočiti hipotetičnu situaciju u kojoj, primjerice, u vrijeme veće inflacije presuda kojom bi bilo naređeno i plaćanje kamata na iznos parničnog troška

³ Općinski sudovi na području županijskih sudova u Zagrebu i Županijski sud u Gradu Zagrebu

dužniku bude dostavljena više mjeseci nakon njezina donošenja, odnosno zaključenja glavne rasprave (bez obzira na to zbog kojih razloga, npr. zbog sporosti pri sastavljanju odluke i sl.).

Dužnik odmah sljedećeg dana plati iznos naknade parničnog troška, a postavi pitanje zašto bi bio dužan platiti i kamate kad je ispunio tu obvezu (platio je parnični trošak čim je saznao da ta obveza postoji).

Bi li se načelno mogao braniti stav da je dužnik zakasnio s ispunjenjem obveze i prije nego je za tu obvezu saznao?

Ne bi li to bilo unošenje kaznenih elemenata (zbog vođenja parnice koju je izgubio) u inače relativno pitomu civilnu atmosferu obveznog prava?

Ne bi li zaista u namjeri (inače pozitivnoj) djelotvornije zaštite prava vjerovnika priznavanjem prava na zatezne kamate vjerovniku na parnični trošak i prije nego je dužnik u zakašnjenju uveli novu neravnopravnost, ovaj put na štetu dužnika?

Nenad Perin

***THE RIGHT OF CREDITOR TO DEFAULT INTEREST
ON THE COST OF PROCEEDINGS***

The author presents diverse interpretations in judicial practice of the Art. 20, par. 2 Of the Law on Executive Proceedings and gives arguments for the thesis that a party is not entitled, already in a lawsuit, to require interest on the awarded amount of the cost of proceedings.

VI.

Zbog svega navedenoga predlažemo:

ZAKLJUČAK⁴

STRANKA NIJE OVLAŠTENA VEĆ U PARNICI U KOJOJ SE DONOSI ODLUKA O PRIHVAĆANJU ZAHTJEVA ZA NAKNADOM PARNIČNOG TROŠKA ZAHTIJEVATI KAMATE NA DOSUĐENI IZNOS NAKNADE PARNIČNOG TROŠKA.

TO PRAVO STRANKA MOŽE OSTVARIVATI U IZVRŠNOM POSTUPKU NA TEMELJU ČL. 20. A, ST. 2. ZIP-a U SLUČAJU DA SE I NAPLATA IZNOSA NAKNADE PARNIČNOG TROŠKA OSTVARUJE U TOM POSTUPKU.

⁴ Takav je zaključak prihvaćen na sjednici Građanskog odjela Županijskog suda u Gradu Zagrebu od 25. siječnja 1994. g.